

## ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента **Большакова Вадима Натановича** на дисертацію **Зубко Оксани Михайлівни** «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

### *Ступінь актуальності обраної теми.*

Окупація Росією Криму та російська агресія на Донбасі визначили кардинальну зміну умов розвитку оборонно-промислового комплексу (ОПК) і виробництва продукції подвійного призначення в Україні, починаючи з 2014 р. Якщо до 2014 р. основний попит на продукцію цього сегмента української економіки формувалася попитом на іноземних ринках, то, починаючи з 2014 р., у цьому питанні провідну роль починають відігравати потреби національної оборони й безпеки. Відповідним чином змінився і спектр видів промислового виробництва, що отримували належні стимули для свого розвитку.

Однак і нині не лише військово-політичні чинники визначають умови розвитку оборонно-промислового комплексу та виробництва продукції подвійного призначення в Україні.

Останніми роками істотно змінилися також економічні й організаційні умови розвитку оборонно-промислового комплексу і виробництва продукції подвійного призначення в Україні. Зокрема, зростаючі потреби національної оборони та безпеки й усвідомлення переважною частиною українського суспільства реальності існування військової загрози з боку Росії створили більш сприятливі обставини для розширення масштабів фінансування розвитку ОПК і суміжних з ним галузей та виробництв в Україні як з боку держави, так і з боку приватного капіталу.

Український оборонно-промисловий комплекс і виробництво продукції подвійного призначення нині перебуває на якісно новому етапі свого розвитку. Окремі аспекти його діяльності (галузевої,

зовнішньоторговельні, організаційні тощо) можуть бути об'єктами окремих досліджень, у тому числі й у контексті нинішньої гібридної війни Росії проти України.

Таким чином, викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертації на тему «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України», що в умовах проведення військово-політичної реформи є комплексним та вагомим науковим дослідженням, що розв'язує досить нагальну проблематику.

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.***

Дисертаційна робота характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структура повністю відповідає цілям і задачам дослідження, дозволяє послідовно розглянути усі визначені автором проблеми. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел юридичного та методологічного спрямувань. Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Ознайомлення із науковим дослідженням дає підстави стверджувати, що основні положення і висновки, які виносяться здобувачем на захист, мають відповідний ступінь наукової новизни. Підґрунтям цих обґрунтованих та достовірних висновків є низка положень, які доповнюють існуючі позиції науковців або по-новому подають вирішення існуючих проблем.

Слід відзначити обґрунтованість наведених дисертантом висновків, які базуються на грамотному використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання. Досягнення поставленої мети було здійснено за допомогою загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження. Усі методи використано у взаємному зв'язку та органічно поєднано один з одним.

Під час здійснення дослідження використовувалася система методів наукового пізнання. *Діалектичний* метод використано при формуванні більшості положень наукової новизни (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.3). *Системно-структурний* метод дозволив здійснити аналіз адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу як об'єкта адміністративно-правових відносин (підрозділи 1.1, 1.2).

*Формально-правовий* метод став у нагоді при визначенні загальних особливостей та змісту механізму адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу (підрозділ 1.1, розділ 2). За допомогою *формально-логічного* методу було визначено взаємозв'язок національної безпеки з оборонно-промисловим комплексом (підрозділ 1.2). *Спеціальною юридичний* метод використовувався при аналізі нормативного забезпечення оборонно-промислового комплексу та шляхів його удосконалення (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 3.2). У більшості підрозділів застосовувалися методи *аналізу* та *синтезу*, за допомогою яких було проаналізовано позиції науковців та виділено особливості правових категорій у цій сфері (розділи 1-2). Метод *класифікації* дозволив систематизувати принципи та елементи механізму правового регулювання оборонно-промислового комплексу (підрозділ 1.3, розділ 2).

За допомогою *порівняльно-правового* методу було здійснено аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу (підрозділ 3.1). *Прогностичний* метод дав змогу визначити напрямки вдосконалення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу (підрозділ 3.2), а завдяки *конкретно-соціологічному* методу було проведено власне соціологічне опитування (додаток Б до дисертації).

Висновки та пропозиції було сформульовано Зубко О. М. на підставі наукових праць національних і зарубіжних науковців у галузі теорії держави і права, адміністративного і фінансового права, філософії права, конституційного права, порівняльного правознавства.

Справляє позитивне враження джерельна база роботи, крім того, включені до списку використаної літератури, насамперед зарубіжної, свідчать про ґрунтовне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки дисертанта, її наукову зрілість.

У вступі здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено основні положення дисертаційного дослідження.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, мета дисертаційної роботи у ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Завершується робота досить розгорнутими висновками, у яких на основі теорії адміністративного права, чинного законодавства, досягнень публічної адміністрації наведено нове розв'язання наукового завдання стосовно адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, викладено найбільш важливі наукові результати.

*Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.*

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в науково-дослідній сфері для подальшого теоретичного розроблення питань адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України; *правотворчій сфері* – висновки, пропозиції та рекомендації дисертації можуть бути використані щодо вдосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового

комплексу України; *правозастосовній діяльності* – використання одержаних результатів підвищило ефективність адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації оборонно-промислового комплексу; *навчальному процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право України», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій.

*Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.*

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну.

Наукова новизна отриманих результатів аргументується тим, що дисертація є одним із перших монографічних досліджень у вітчизняній правовій літературі, присвяченим аналізу адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України. У результаті проведеного аналізу сформовано низку висновків, рекомендацій і пропозицій, відмінних від раніше одержаних результатів, зокрема:

*уперше:*

– у широкому розумінні розкрито зміст адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, який полягає в сукупності засад та адміністративного інструментарію діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо функціонування і розвитку оборонно-промислового комплексу з метою забезпечення мілітарних структур України зброєю, артилерією, бойовою технікою та іншим військовим майном для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та інших національних інтересів України;

*удосконалено:*

– наукові положення про адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні як сукупності завдань, адміністративних обов'язків, прав та адміністративної відповідальності загальної

і спеціальної публічної адміністрації, яка виконує виконавчо-розпорядчі, організаційно-правові та публічно-сервісні повноваження з метою виконання політики держави щодо матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України та інших національних військових формувань;

– наукове розуміння методів адміністративної діяльності щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України як засобів, способів і прийомів адміністративно-правового впливу на учасників адміністративно-правових відносин у сфері оборонно-промислового комплексу, що здійснюються загальними і спеціальними суб'єктами публічного адміністрування при задоволенні матеріальних потреб Збройних Сил України та інших військових формувань шляхом звітування перед Верховним головнокомандувачем Збройних Сил України та іншими вищими органами державного управління, здійснення координації, аудиту та моніторингу діяльності підпорядкованих суб'єктів владного впливу, різного видів контролю та класичних заходів адміністративного права – заохочення переконання і примусу;

– законодавство стосовно підвищення ефективності адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення всім необхідним мілітаризованих підрозділів шляхом удосконалення статусу Міністерства оборони України як центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну військово-промислову політику, більш тісної координації їх з іншими міністерствами і відомствами, поетапного переходу всіх виробників військової продукції та її сертифікації відповідно до стандартів НАТО;

*дістали подальшого розвитку:*

– наукові положення щодо адміністративно-правових аспектів забезпечення національної безпеки у сфері оборонно-промислового комплексу як виокремлення специфічних особливостей предмета (явища) стосовно юридичної природи обороно-промислового комплексу як невід'ємної складової системи національної безпеки, в якому виявляються елементи як планування (централізації), так і децентралізації (виробництва на основі проведення

тендерних закупок), здійснюється суворе забезпечення дотримання державної таємниці, відкритості і прозорості відповідно до стандартів НАТО;

– юридична природа адміністративного договору як форми адміністративної діяльності спеціальної публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України, що здійснюється шляхом укладення і виконання угод щодо розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами оборонно-промислового комплексу, урегулювання питань щодо надання адміністративних послуг юридичним особам і фізичним особам-підприємцям;

– положення компаративістичної характеристики зарубіжного досвіду щодо адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу, у результаті чого доведено, що перехід оборонно-промислового комплексу України на стандарти виробництва і сертифікації продукції за стандартами НАТО є необхідним і безальтернативним напрямком адміністративної діяльності спеціальної публічної адміністрації в цій сфері.

Отже, елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

#### *Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях*

Основні положення та результати дисертації відображено в семи наукових статтях, п'ять з яких опубліковано в наукових фахових виданнях з юридичних наук України, дві – в іноземних наукових юридичних періодичних виданнях, три – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження наукових ступенів. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, характер статей дисертанта, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою вказують, що дисертація пройшла належну апробацію та є самостійною науковою працею, що має завершений характер. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

#### *Дискусійні положення і зауваження по дисертації.*

Незважаючи на досить високий теоретичний рівень виконаного дослідження та його практичну спрямованість, робота містить деякі дискусійні чи критичні зауваження, Так:

1. Потребує додаткового обґрунтування положення про те, як на практиці реалізується «принцип доступу до оборонних проектів широкого кола українських суб'єктів господарювання всіх форм власності».

2. Результати дисертації не впроваджені у правовиховну сферу для суб'єктів оборонно-промислового комплексу.

3. У дисертації не розкрито взаємозв'язок структур оборонно-промислового комплексу щодо протидії сучасній гібридній війні.

4. Підрозділ 3.1. має назву «Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу», хоча в ньому проаналізовано досвід ЄС і НАТО, тобто і міжнародний досвід також.

5. Необхідно більш широко розкрити роль воєнних доктрин, стратегій та концепцій в площині нормативного забезпечення оборонно-промислового комплексу України (підрозділ 1.3).

### **Загальний висновок.**

Дисертаційна робота на тему «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе і актуальне для вітчизняного суспільства наукове завдання стосовно удосконалення оборонно-промислового комплексу України.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам МОН України.

Дисертаційна робота на тему «Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Зубко Оксана Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Офіційний опонент  
провідний фахівець  
Державного підприємства  
«Укроборонсервіс»,  
кандидат юридичних наук, доцент**



**В. Н. Большаков**

Підпис засвідчую  
Начальник відділу кадрів  
(підпис)

« \_\_\_\_\_ » 20 \_\_\_\_\_ р.

